

DAMIAN WALCZAK

**Jerzy Handschke, Monika Kaczała,
Krzysztof Łyskawa, *Koncepcja polis indeksowych
i możliwość ich zastosowania w systemie
obowiązkowych dotowanych ubezpieczeń
upraw w Polsce*, Polska Izba Ubezpieczeń,
Warszawa 2015, 200 stron**

Podjęcie problemu ubezpieczeń upraw jest istotne nie tylko dla rolników i ich ubezpieczycieli, ale również – ze względu na dopłaty do składek ze strony Skarbu Państwa, czy rolę gospodarczą i polityczną rolnictwa w kraju – dla każdego obywatela. Autorzy recenzowanej pracy skoncentrowali się, co zostało wskazane we wstępie, na najważniejszym zagrożeniu atmosferycznym dla upraw, jakim jest susza. Susza nie tylko bowiem wywołuje bardzo wysokie straty, ale też podlega, co podkreślili Autorzy, ograniczonym możliwościom kontrolnym ze strony producentów rolnych. Dodatkowo w pracy wskazano na bardzo ważną cechę ubezpieczeń upraw rolnych, którą ubezpieczenia indeksowe są w stanie minimalizować – zakłady ubezpieczeń nie posiadają specjalistycznej wiedzy pozwalającej na prawidłowe oszacowanie rozmiarów i zakresu suszy. Jednak brak tej wiedzy nie jest skutkiem błędów zakładów a wynika – jak piszą Autorzy – „z faktu, że ciągle w zbyt małym stopniu prowadzi się szeroko zakrojone obserwacje i badania”.

Celem omówionych w pracy badań była odpowiedź na pytanie: Czy ubezpieczenia indeksowe mogą być narzędziem wykorzystywanym przez producentów rolnych (i przez struktury państwa) do zarządzania ryzykiem gospodarstwa rolnego w Polsce i dlaczego, oraz w jakim zakresie, wpisują się one w funkcjonujący system obowiązkowych dotowanych ubezpieczeń upraw?

Niestety, w pracy niedostatecznie scharakteryzowano podmiot ryzyka, czyli gospodarstwo rolne. Przeprowadzonych badań, sformułowanych propozycji i analizowanych w pracy problemów nie można prezentować w oderwaniu od specyfiki polskiego rolnictwa. Bez dostatecznej analizy tego zagadnienia nieobeznany z nim czytający może odnieść wrażenie, że publikacja dotyczy

całego rolnictwa. Tymczasem sektor ten jest wyjątkowo zróżnicowany i niejednorodny, co znalazło potwierdzenie w wynikach badań [rozdział szósty].

Największą i niepodważalną zaletą przedstawionego opracowania jest jego kompleksowość. Po pierwsze, przedstawiono ubezpieczenia indeksowe, analizując kwestie dotyczące klientów, czyli rolników, i zakładów ubezpieczeń oraz koniecznych do wprowadzenia rozwiązań, aby ubezpieczenie to mogło sprawnie funkcjonować. Po drugie, przedstawiono zagadnienie całościowo od strony procesowej – od charakterystyki zarządzania ryzykiem w gospodarstwach rolnych, poprzez zalety i wady tego ubezpieczenia, po zasady wprowadzenia takich ubezpieczeń. W pracy szeroko przedstawiono nie tylko literaturę ekonomiczną czy prawną, ale również odnoszącą się do nauk rolniczych, czyli m.in. do agronomii.

Recenzowane opracowanie składa się z siedmiu rozdziałów poprzedzonych wstępem. W pracy zamieszczono ponad 100 tabel i rysunków, które ułatwiają zapoznanie się z problemem badawczym. Większość z tabel i rysunków są to opracowania własne Autorów, wzbogacające ich pracę.

W rozdziale pierwszym przedstawiono charakterystykę badania przeprowadzonego na potrzeby wskazanego w pracy problemu badawczego.

Rozdział drugi poświęcono zarządzaniu ryzykiem w gospodarstwie rolnym. Ponadto w tym rozdziale wskazano również, że susza stanowi bezpośrednie zagrożenie nie tylko dla rolników, ale także dla producentów, czy też państwa.

W kolejnym rozdziale zestawiono ubezpieczenia tradycyjne w rolnictwie z ubezpieczeniami indeksowymi. W części tej nie tylko przedstawiono wady i zalety ubezpieczeń indeksowych, ale również odniesiono się do ewentualnego przekształcenia derywatów pogodowych – produktu w pewien sposób zbliżonego do ubezpieczeń indeksowych – w ubezpieczenie. Rozdział zakończono interesującym w zakresie teoretycznym, jak i empirycznym zestawieniem ubezpieczeń indeksowych w poszczególnych, zróżnicowanych pod względem politycznym i gospodarczych, państwach. Zestawienie to oparto na bogatej analizie literatury przedmiotu.

Na początku rozdziału czwartego omówiono problem suszy w kontekście polskiego rolnictwa i przemysłu. Następnie, kontynuując kwestię poruszoną we wstępie, szerzej przedstawiono skutki suszy w zależności od jej rodzaju, a rozdział zakończono proponowanym – z uwzględnieniem wielu czynników – kształtem nowego ubezpieczenia. W rozdziale tym Autorzy połączyli wiedzę z zakresu produkcji rolnej z wiedzą ubezpieczeniową. Na podstawie przeprowadzonych badań, czyli m.in. analizy zagrożenia gospodarstwa rolnego suszą, jej skutków oraz aktuarialnej kalkulacji składki, sformułowali „koncept ubezpieczenia indeksowego suszy”.

W rozdziale *Regulacje prawne a proponowany kształt ubezpieczenia indeksowego* Autorzy przedstawili całościowe uwarunkowania wpływające na zmiany w zakresie ubezpieczeń upraw rolnych, głównie ubezpieczenia indeksowego. Wskazali nie tylko uwarunkowania krajowe, ale odwołali się również, a może przede wszystkim, do istotniejszych w tym zakresie wymagań wspólnotowych, o których w przypadku rolnictwa nie można zapominać.

W rozdziale szóstym Autorzy określili akceptację ubezpieczeń indeksowych po stronie podaży i popytu. Na podstawie przeprowadzonych badań, z wykorzystaniem licznych metod ekonometrycznych potwierdzili gotowość rolników do zakupu ubezpieczeń indeksowych. Respondenci, czyli rolnicy, poza ceną, nie zgłaszali zastrzeżeń do parametrów proponowanego produktu. Należy również podkreślić, że badania wskazały, że gospodarstwa rolne, w których dochody rolnicze stanowią główne źródło utrzymania, charakteryzują się większą gotowością do zakupu tych ubezpieczeń. Autorzy wskazali, że ubezpieczenie to niewątpliwie nie będzie atrakcyjne dla wszystkich

rolników, wspominając o „określonych terenach”, „rodzaju uprawy”, czy „indywidualizacji” (czy też – już w rozdziale siódmym, że „rozwiązanie zależy od warunków lokalnych”). Dodatkowo w pracy szacunkowo przedstawiono akceptację ubezpieczenia przez zakłady ubezpieczeniowe, wskazując na konieczność pełniejszej weryfikacji proponowanych rozwiązań.

Rozdział siódmy stanowi kontynuację trafnych spostrzeżeń dotyczących skomplikowanego charakteru ubezpieczenia indeksowego suszy zawartych w rozdziale czwartym. Autorzy nad wyraz precyzyjnie wykazali się znajomością tematu, tym razem od strony organizacyjno-prawnej. Zaproponowane w tym rozdziale rozwiązania mogą stać się swoistym podręcznikiem dla ustawodawcy, jeśli ten zechce wdrożyć zaprezentowaną w pracy koncepcję. Autorzy wskazali nie tylko ogólne propozycje, jak „wypłata świadczenia powinna opierać się na...”, ale również konkretne przepisy prawne (np. art. 806 Kodeksu cywilnego), które należy uwzględnić, tworząc nowy koncept na rynku ubezpieczeniowym. Autorzy zaprezentowali również rozwiązanie przedstawionego we wstępie problemu monitoringu suszy.

W aspekcie szans na wdrożenie przedstawionego w pracy ubezpieczenia indeksowego niepokoją jednak sformułowane przez Autorów uwagi. Wskazali oni, że „wprowadzenie ubezpieczeń indeksowych, będących novum w Polsce, wymagałoby szeregu działań organizacyjno-administracyjnych zarówno na poziomie makro, jak i mikro”, czy też „Kształtowanie produktu ubezpieczeniowego nie jest jedynie prostym zabiegiem [...], lecz wieloetapowym i wielodziałaniowym procesem”. Autorzy podkreślili więc, że proponowane ubezpieczenie, które zrewolucjonizowałoby rynek ubezpieczeń rolnych od strony podejścia do zarządzania ryzykiem, nie będzie łatwe do wprowadzenia na skalę masową.

Podsumowując, szkoda że Autorzy nie zdecydowali się na stworzenie Zakończenia (Podsumowania), które wzmocniłoby wymowę przeprowadzonych w pracy, a istotnych dla teorii i empirii badań.

DR DAMIAN WALCZAK – adiunkt, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Katedra Zarządzania Finansami.

